

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција

Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821(062)
811(062)
316.7(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (3 ; 2018 ; Штип)

Филологија, култура и образование [Електронски извор] : зборник на трудови / Трета меѓународна научна конференција, 26-27 април 2018, Штип = Филологија, култура и образование : сборник статей / Третья международная научная конференция, 26-27 апреля 2018, Штип = Philology, culture and education : conference proceedings / Third International Scientific Conference, 26-27 April 2018, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев” = Универзитет имени Гоце Делчева = Shtip : Goce Delcev University, 2018

Начин на пристап (URL): <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Текст во PDF формат, содржи 737 стр. , табели, граф. прикази. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 27.12.2018. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-593-9

1. Насп. ств. насл.

а) Книжевност - Собири б) Јазици - Собири в) Култура - Собири г)
Образование - Собири

COBISS.MK-ID 109270026

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com
Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татјана А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓергиевска (Македонија)
Мария Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стояновска-Иванова (Македонија)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Заболотная (Россия)
Татјана А. Тернова (Россия)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биљана Мариќ (Боснија и Херцеговина)
Душко Певуља (Боснија и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италија)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Србија)
Селена Станкович (Србија)
Тамара Валчич-Булич (Србија)
Ахмед Гюншен (Турција)
Неджати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турција)
Карин Рукэ-Брутэн (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Ученый секретарь

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техническое редактирование

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адрес организационог комитета

Универзитет им. Гоце Делчева – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронежски државни универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-сајт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalişkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Marica Tasevska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Maryana Rozenfeld (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Snezana Kirova (English)

Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov

Marica Tasevska

Slave Dimitrov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State Universiy

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar – CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF INTERCULTURAL EDUCATION IN MACEDONIA	13
2. Angelovska Irena – MULTICULTURAL MUSIC EDUCATION- OPPORTUNITIES, ACHIEVEMENTS, IMPROVEMENTS	21
3. Асимопулос Панаџис – НЮАНСЫ НИЦШЕАНСКОГО НИГИЛИЗМА В ФЁДОРЕ ДОСТОЕВСКОМ: «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ» И «БЕСЬ»	33
4. Балек Тијана – АКЦИОЛОШКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ФРАЗЕМА С КОМПОНЕНТАМА НЕБО И ЗЕМЉА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – КВАЛИФИКАЦИЈА ЉУДСКИХ ОСОБИНА И СИТУАЦИЈА	45
5. Бужаровска Елени – ПРИМАРНОСТА НА СЕМАНТИЧКИОТ ПРИОД ВО АНАЛИЗАТА НА ГЛАГОЛИТЕ	53
6. Величковска Родна – ЖЕТВАТА И ЖЕТВАРСКОТО ПЕЕЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА (КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ).....	65
7. Веселиновска Снежана Ставрева – СТАВОВИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА СТУДЕНТИТЕ ОД ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ЗА СВОЈАТА ОСПОСОБЕНОСТ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВАТА ПО ПРИРОДНИ НАУКИ	75
8. Гладышева Светлана Николаевна – БЕЛАЯ АРМИЯ В ПУБЛИЦИСТИКЕ А. И. КУПРИНА, И. С. ШМЕЛЕВА И Р. Б. ГУЛЯ	87
9. Голаков Костадин, Ниами Емил – СТИЛОТ НА ПРЕВОДОТ НА ДРАМАТА НА А. П. ЧЕХОВ „ВИШНОВАТА ГРАДИНА“ ОД МАРИЈА НАЈЧЕВСКА-СИДОРОВСКА.....	95
10. Грачева, Жанна – ПОХВАЛА, КОМПЛИМЕНТ И ЛЕСТЬ КАК РЕЧЕВОЈ АКТ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА В. НАБОКОВА)	103
11. Гркова Марија – УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕРФЕКТОТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ ВО ШТИПСКО	109
12. Грујовска Сашка – ГРАМАТИЧКИ СРЕДСТВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ ПРЕКАЖАНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	119
13. Денкова Јованка – КЕРОЛОВСКАТА ФАНТАСТИКА НА ЈАН ЛАРИ	127
14. Денковска Милица – ПАТУВАЊЕТО КАКО ИСТРАЖУВАЧКИ КОНЦЕПТ ВО КНИЖЕВНИТЕ СТУДИИ.....	139
15. Деревская Евгения – ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ЧЕЛОВЕКА ПО ЕГО ОТНОШЕНИЮ К ТРУДУ (ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)	149
16. Дѳгтева Ярославна – ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД В РОМАНЕ «ИДИОТ» Ф. М. ДОСТОЕВСКОГО	155
17. Димитриева-Ѓорѓиевска Марина – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА. УЛОГАТА, СТАВОВИТЕ И ЗАДАЧИТЕ НА НАСТАВНИКОТ ВО НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС	161

18. Димова Марија Ѓорѓиева – (ИНТЕР)ТЕКСТУАЛНИ ТРАНСМИГРАЦИИ	169
19. Донеv Драган, Крстева Марија – ПОТРЕБАТА ОД ПРЕВОДОТ ВО ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ СВЕТ	179
20. Ѓорѓиевска Ева – СЕМИОТИКАТА НА „ПРАШКИТЕ ГРОБИШТА“ ОД УМБЕРТО ЕКО	185
21. Erol Çalişkan, Şerife Seher – AN EXAMPLE TO THEATRICAL VILLAGE PLAYS FROM THE BOLU REGION: HASAN PLAY	195
22. Žigić Vesna - SOCIAL NETWORKS AND EDUCATION OF THE BLIND AND VISUALLY IMPAIRED STUDENTS	203
23. Ivanovska Lela – THE ROLE OF METACOGNITIVE LISTENING STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE	213
24. Jugreva Marija – LEXICAL PROCESSING: MODELS OF WORD RECOGNITION	221
25. Караниколова-Чочоровска Луси – ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РАСКАЗОТ „СТАРИТЕ ДНИ“ ОД БОРА СТАНКОВИЌ	229
26. Кирова Снежана, Кузмановска Драгана, Иванова Биљана – ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО БРОЕВИ ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	237
27. Kitanovska–Kimovska Sonja, Neshkovska Silvana – HANDLING OF CULTURE-SPECIFIC TERMS IN TRANSLATION	247
28. Ковачева Лидија – СИМБОЛИКАТА НА РОЗАТА ВО РИМСКИТЕ ПРАЗНИЦИ И ПОГРЕБНИТЕ ОБИЧАИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	259
29. Kovačević Maја – COMPOUNDS IN THE SERBIAN ENGINEERING DISCOURSE	267
30. Кожинкова Весна – КУЛТУРНИОТ И ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЕГЕЈСКИТЕ МАКЕДОНЦИ ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ РОМАН	275
31. Коцева Ана – A CROSS-CULTURAL STUDY OF COMPLAINT STRATEGIES BY MACEDONIAN AND AMERICAN HIGH-SCHOOL STUDENTS	287
32. Коцева Весна, Тодорова Марија – КРЕИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ СО СТРУКТУРИРАН ИНПУТ ВО РАМКИТЕ НА ПОУЧУВАЊЕТО ГРАМАТИКА СО ОБРАБОТКА НА ИНПУТ	293
33. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана – РАЗВОЈОТ НА КУЛТУРАТА ПОД ВЛИЈАНИЕТО НА КОМУНИКАЦИОНИТЕ МЕДИУМИ	301
34. Кузмановска Драгана, Мрмеска Викторија – КОЛОКАЦИИТЕ КАКО НЕИДИОМАТСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ПРОСЛЕДЕНИ ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	309
35. Кусевска Марија, Ивановска Билјана, Даскаловска Нина – УЛОГАТА НА ЕМПИРИСКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ЗА РАЗВИВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА КАЈ ИЗУЧУВАЧИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	317
36. Kyrchanoff Maksym W. – NON-ACADEMIC FORMS OF CONSTRUCTIVISM IN FOLK HISTORICAL IMAGINATIONS IN MACEDONIA AND SLOVENIA	325
37. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ОТРИЦАТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ ПЕЧАТНЫХ СМИ	333

38. Lah Meta – GAMES SERVING AS DIDACTIC TOOLS: ATTITUDES OF PROSPECTIVE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES	339
39. Леонтиќ Марија – ИДНО ВРЕМЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	349
40. Лесных Наталья – ДЕ- И РЕМИФОЛОГИЗАЦИЈА ИСТОРИИ В ПЬЕСЕ М. УГАРОВА «ГОЛУБИ».....	361
41. Ljubicic Gordana – IS GRAMMAR-TRANSLATION METHOD REALLY DEAD	371
42. Ljubotenska Dragana – SOCIAL MEDIA AND THE LATEST TENDENCIES IN WORD FORMATION AMONG TEENAGERS	379
43. Маролова Даринка – ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ МЕЃУ СПЕЦИФИЧНИТЕ ГРАМАТИЧКИ ФЕНОМЕНИ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	385
44. Магдинчева-Шопова Марија, Бошков Тајјана, Јошески Душко – ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАБОТЕЊЕ	395
45. Мартиновска Виолета – ПРИДОНЕСОТ НА АКАДЕМИК ВЛАДИМИР МОШИЊ ЗА СЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ ВО МАКЕДОНИЈА	405
46. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: НОВИ ИСТРАЖУВАЊА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ПРАКТИКА	411
47. Митковска Лилјана – ИЗРАЗУВАЊЕ НАДВОРЕШНА ПРИСВОЈНОСТ: МАКЕДОНСКИОТ НАСПРЕМА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	419
48. Младеноски Ранко – ПОЕЗИЈАТА ВО РОМАНИТЕ НА ВЕНКО АНДОНОВСКИ	429
49. Morris Kevin – CHINESE CUBANS. TRANSNATIONAL ORIGINS AND REVOLUTIONARY INTEGRATION	439
50. Нагина Ксения – ДИАЛОГ М. КУНДЕРЫ И Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО: К ВОПРОСУ О ПРЕСТУПЛЕНИИ И ЕГО МОТИВАХ	451
51. Николенко Делфина Јованова – КОРЕЛАЦИЈА, МОРФОЛОШКА АНАЛИЗА И ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ЗБОРУВАЧИТЕ НА СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ	461
52. Николовска Виолета – СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ГЛАГОЛОТ ЧУВСТВУВА	469
53. Обухова Елена – ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ С РУССКОГО ЯЗЫКА НА МАКЕДОНСКИЙ ЯЗЫК НА ПРИМЕРЕ РОМАНА Д.ДАНИЛОВА «ОПИСАНИЕ ГОРОДА»	477
54. Овсянникова Ксения – РЕДАКТОРСКАЯ ПРАКТИКА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.	485
55. Павлова Ирена, Ивановска Билјана – ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ ПРОЦЕСИ КАЈ ГЛАГОЛИТЕ ИЗВЕДЕНИ ОД СОПСТВЕНИ ИМИЊА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	491
56. Panajotović Artea – YIN-YANG DUALISM IN GETHENIAN BIOLOGY AND POLITICS IN URSULA K. LE GUIN’S THE LEFT HAND OF DARKNESS	499

57. Петреска Весна – ЖИВОТИНСКИОТ КОД ВО СВАДБЕНАТА ОБРЕДНОСТ: КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА	507
58. Петровска-Кузманова Катерина – НАРОДНА ДРАМА, МАКЕДОНСКО-РУСКИ ПАРАЛЕЛИ	515
59. Pop Zarijeva Natalija, Iliev Krste – LADY CAROLINE LAMB AND LORD BYRON: GLENARVON - A VAMPIRE OR A WANDERING JEW.....	523
60. Продановска-Попоска Весна – ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ГЛАСОВЕН СИСТЕМ: ВЛИЈАНИЕТО НА МАЈЧНИОТ ЈАЗИК ВО СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК	529
61. Ристова-Михајловска Милена – ЖАНРОТ ПОЛЕМИКА ВО ДОМАШНАТА И СВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА.....	541
62. Рыбачева Лариса – ВЕРБАЛИЗАЦИЈА ЕМОЦИЈ В РУССКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	549
63. Сахарова Дарья – МЕСТО НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ: ИТОГИ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ. РЕДАКТОРСКИЙ АСПЕКТ	555
64. Сидорова Елена, Швецова Ольга – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.	563
65. Симонова Светлана, Белоусов Арсений – К ПРОБЛЕМЕ ЭТИКО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО СИНТЕЗА В РУССКОЙ ФИЛОСОФИИ ХХ ВЕКА	571
66. Симоска Силвана – „СВЕТОТ КАКО ПОЛЕ ЗА КУЛТУРЕН НАТПРЕВАР МЕЃУ НАРОДИТЕ“ – ТЕОРИСКИТЕ ПРЕМИСИ ЗА КУЛТУРАТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ	581
67. Станојоски Игор – КОНКЛУЗИВОТ ВО БУГАРСКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ	591
68. Stojanovska-Ilievskata Natasha - THE MACEDONIAN COMPONENT OF THE 1. INTERNATIONAL CORPUS OF LEARNER ENGLISH	597
69. Сулејмани Умит - ПРЕЧКИ ВО КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ ОД АСПЕКТ НА НАСТАВНИЦИТЕ	603
70. Тантуровска Лидија – „ВАСИЛИА ПРЕКРАСНА“	613
71. Тасевска Марица, Миленкоска Милкица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК	635
72. Тернова Татјана – ПРОБЛЕМА НОВИЗНЫ В ЛИТЕРАТУРА АВАНГАРДА: РУССКИЙ ИМАЖИНИЗМ	643
73. Тихонова Ольга – ГЕНДЕРНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНАЛЬНОГО ЖАНРА В СОВРЕМЕННЫХ ГЕРМАНО-СКАНДИНАВСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ТЕЛЕВИЗИОННОМ КИНО	651
74. Тодорова Марија, Коцева Весна – УСВОЈУВАЊЕ НА ТРЕТ ЈАЗИК (J3)	659
75. Trajchev Stefan, Trajchovska Marina – THE PLURILINGUALISM CONCEPT IN THE LEARNING OF THE SECOND FOREIGN LANGUAGE	665
76. Тренчовска Софија – КАРНЕВАЛИСТИЧКОТО НАСПРОТИ ХУМАНИСТИЧКОТО ДОЖИВУВАЊЕ НА СВЕТОТ	673

77. Тренчовски Горан – ДИОНИЗИСКОТО ВО ДРАМАТА „СЛОВЕНСКИ ОРФЕЈ“	681
78. Ulanska Tatjana – TEACHING CULTURE IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM IN ALL LEVELS OF EDUCATION IN MACEDONIA	691
79. Урумова-Марковска Славица - ЃАВОЛОТ И САМОВИЛИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР И НИВНАТА ИМАГИНАРНА ПРЕОБРАЗБА ВО РАСКАЗИТЕ НА МИТКО МАЏУНКОВ	701
80. Фьон Фам Май – УСТАРЕВИШИЕ НАИМЕНОВАНИЯ ОДЕЖДЫ 1. В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ И.А. БУНИНА	709
81. Hadzi-Nikolova Adrijana, Tasevska Marica – EDUCATIONAL TECHNOLOGY, THREAT OR BENEFIT TO TEACHERS	715
82. Чарыкова Ольга – ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА МЕТАФОРИЧЕСКОЙ НОМИНИЦИИ	727
83. Чурсина Дарья – НАИМЕНОВАНИЯ ЖИЛИЩА В ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРАХ В ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ	735
84. Шеху Флорина, Котева Мојсовска Татјана – ПОСТАВЕНОСТА НА КОМУНИКАЦИСКИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ ВО ИНИЦИЈАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА НАСТАВНИЦИ	741
85. Шутаров Васко – ПРОЕКЦИИ ЗА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА, СПОРЕД „НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 2018-2022 ГОДИНА“	751
86. Wanke Michal – MOVING LAB BEYOND THE BORDERS. RESEARCH NOTES A PROPOS THE FREEDOMBUS INTERDISCIPLINARY PROJECT	759

СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ГЛАГОЛОТ ЧУВСТВУВА

Виолета Николовска¹

¹Редовен професор, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за образовни науки, violeta.nikolovska@ugd.edu.mk

Апстракт: Предмет на анализа на овој труд ќе биде глаголот *чувствува* и тоа од аспект на семантиката што ја изразува и синтаксичките конструкции што може да ги образува. Теоријата врз основа на која ќе ја вршиме анализата на конструкциите во кои се јавува глаголот *чувствува* е полската школа на семантичка синтакса (Grochowski i dr. 1984; Тополињска 1995). Според оваа теорија, глаголот *чувствува*, како глагол на сетилна перцепција, претставува предикат од втор ред. Предикатите од втор ред како прв аргумент го имаат човекот, а како втор аргумент, дел од внатрешниот свет на човекот. Вториот аргумент на овие предикати може да биде формализиран како зависна комплементарна реченица, на семантички план предикатско-аргументска структура или нејзин дериват, оформен како именска синтагма. Семантиката на глаголот *чувствува* се движи во правец од сетилно доживување до развивање на значење на осознавање со умот, поседување на знаење со помал степен на извесност. Како семантички примарни конструкции за овој глагол ги изделивме оние во кои вториот аргумент го именува самото чувство, душевно или телесно, што го доживува субјектот (умор, страв, тага и сл.). Во овие конструкции експликацијата на содржината на предикатот ја кој примарно означува душевно доживување ја донесува неговиот аргумент.

Клучни зборови: семантика, чувствува, синтакса, предикат, аргумент

Глаголот *чувствува* спаѓа во глаголите на сетилна перцепција. Тоа се глаголи, кои според полската школа на семантичка синтакса (Grochowski i dr. 1984; Тополињска 1995) претставуваат предикати од втор ред, кои како прв аргумент го имаат човекот, а како втор аргумент дел од внатрешниот свет на човекот (Тополињска 1995: 14) формализиран како зависна комплементарна реченица, на семантички план предикатско аргументска структура, или нејзин дериват, оформен како именска синтагма.

Предмет на нашиот труд ќе бидат семантичко-синтаксичките импликации на предикатот *чувствува*. За да ги определиме, консултираме соодветна литература: толковните речници на

македонскиот јазик (ТРМЈ, том VI, гл. редактор Кирил Конески, 2014; Мургоски 2005), „Интецијално-синтаксичкиот речник на македонските глаголи“ (ИСРМГ том VI, ред. Снежана Велковска, 2001) и ексцерпирани примери од корпусот на дигиталниот речник на македонскиот јазик (Македонски дигитален речник <http://www.makedonski.info>). Теоријата врз која ја базираме нашата анализа е полската теорија на семантичка синтакса.

Во ТРМЈ (ТРМЈ, том VI: 386) забележани се три основни значења на глаголот *чувствува*: 1. Доживува, има некакво душевно чувство или усет примен со сетилата. *Девојката чувствуваше голема радост. Тој чувствуваше задоволство од постигнатиот успех. Чувствував сожалување кон таа жена. Уште на влезот од собата го чувствував проевот. Чувствуваше горчило во устата.* 2. Сознава, станува свесен за нешто. *Детето чувствуваше некоја измама. Тој чувствуваше дека љубовта малку по малку ја исполнува неговата душа. Таа чувствува дека срцето сè посилно ѝ бие.* 3. Насетува, претчувствува нешто. *Тој чувствуваше дека меѓу неа и него се испречува некаква бездна. Тој чувствуваше дека му се ближи крајот. Девојчето чувствуваше дека зад портата се крие некој.*

Мургоски (2005: 911) поинаку формулирани, ги изделува значењата ¹: 1. Доживува преку сетилата ¹, ¹ е свесен за нешто ¹, ¹ има впечаток дека ¹: 1. Доживува, трпи, свесен е за, или манифестира одредено чувство. *Чувствува радост/мака. Ги чувствува ефектите/благодетите од нешто.* 2. Забележува или е свесен за нешто преку сетилата за допир итн. *Ги чувствуваше топлиите сончеви зраци на грбот.* 3. Има впечаток дека. *Чувствуваше дека нема да дојде.* 4. Има осет за допир. *Ништо не чувствуваше.*

ИСРМГ (том VI: 182-183) ги бележи истите значења како и ТРМЈ, со тоа што ги дава и можните синтаксички конструкции, специфични за секое значење:

1. Доживува, има некакво чувство, усет примен со сетилата
___ И (С), И (Од), ± К: конд-кауз

Карактеристика на И (Од) е + апстрактна. Според приведените примери, се работи за називи на чувства (*радост, задоволство, љубов, сожалување*) и називи на нешта што може да се восприемат со сетилата (*крвта/вкусот од крвта, вкусот на печурките, проевот, топлината на неговата рака*).

¹ Според примерот што го приведува, тоа е третото значење од ТРМЈ: ¹ насетува, претчувствува нешто ¹.

Всушност, се работи за два различни типа на доживување: едното е душевно, кое подразбира и извесен степен на (само)активност на агенсот, а другото е сетилно, предизвикано од надворешен стимул. Во вториот случај, како втор аргумент може да се јави и конкретна именка, како што е примерот со *(вкусот на) крвта од расклатените заби: Детето ја чувствуваше, под јазик, крвта (вкусот на крвта) од расклатените заби*. Примери: *Девојката чувствуваше голема радост за свадбата. Ангел чувствуваше задоволство од постигнатиот успех. Растушани чувстуваат голема љубов кон родниот крај. Јас чувствував сожалување кон таа жена. Гостите го чувствуваа вкусот на печурките. Уште на влезот од собата го чувствував проевот. Ратка ја чувствуваше топлината на неговата рака.*

2. Сознава, станува свесен за нешто.

___ И(С), И (О_д), (дека) ЗР(О)²

И во овој случај, И (О_д) е со карактеристика +апстрактна.

Пр.: *Данило, длабоко во себе, чувствуваше некоја измама. Редакторите на Библијата чувствувале дека таквата теолошка интерпретација можела да предизвика сомневања. Луѓето не секогаш го разбираа Симона, но чувствуваа дека со него им е посигурно парчето леб.*

3. Насетува, претчувствува нешто

___И(С), дека ЗР (О)

Пр.: *Здравко чувствуваше дека уште малку ќе живее. Елена чувствуваше дека зад портата се крие некој.*

Во корпусот на примери што ги анализиравме, изделивме неколку контексти кои ги иплицира глаголот *чувствува*: со реченица аргумент воведена со сврзникот *како*, со реченица аргумент воведена со сврзникот *дека*, со аргумент конкретна именка и со аргумент реченична трансформа формализирана како апстрактна именка (именска синтагма) или придавка. Ќе се обидеме, поаѓајќи од различностите на синтаксичкото оформување, да ги откриеме различните семантички можности на овој глагол.

1. Глаголот *чувствува* воведува реченична комплементација со сврзникот *како*.

1.1. X чувствува како (што чувствува) Y³. Појавата на сврзникот е задолжителна.

² Иако во Речникот не е одбележано, што може да е резултат и на техничка грешка, сметаме дека е потребно да се нагласи дека реченичната трансформа, претставена со И (О_д) и реченицата аргумент ЗР (О) не може, што е рабирливо, да се појават истовремено. Тоа го покажуваат и приведените примери.

³ X и Y се предметни аргументи, со карактеристика + живо.

Па и животното чувствува како и неговиот стопан. И Марија чувствуваше како сестра ѝ, таа работа не треба да заврши така.

Се работи за компаративна релативизација (компаративна релативна дел-реченица), од која на формален план се јавува само предметниот аргумент – агенсот⁴ на дејството.

1.2. X чувствува (како) P⁵

Сврзникот може и да отсутува, на негово место може да се појави интерпункциски знак. Се работи за едновременост на дејствата: дејството на чувствување и дејството во зависната комплементарна реченица. Значењето на чувствува е 'осознава'. Осознавањето може да биде или на умствен или на сетилен план.

Кога ќе ми се запече грлото, го бацувам и чувствувам како во мене шумат манастирските извори... Чувствувам: во секое делче од телото ми навлегува и топлина и свежина. Кусо речено: убаво ми е... Влатко чувствува како чекорот му запира, додека сите други трчаат. Чувствуваше како морници му лазат по телото.

1.3. X го чувствува Y како Именка. (како да е P)

Во ова значење на глаголот чувствува се јавуваат два предметни аргументи X и Y, со семантичка карактеристика + живо, значењето на чувствува се доближува до значењето на смета. Разликата е во тоа што содржината што му се припишува на Y се доживува повеќе на чувствен, одошто на умствен план.

Таа за Пелагија размислуваше како за свое дете, а и Пелагија ја чувствуваше како вистинска мајка. Него го чувствуваше како свој заштитник.

2. Глаголот чувствува воведува реченична комплементација со сврзникот дека.

X чувствува дека P

2.1. Најголемиот број примери се со идентичен агенс на дејството на чувствување и дејството на реченицата аргумент; кога агенсот не е идентичен, тој се јавува како вклучен во настанот: може да биде ориентир (*околу мене*), посесор, објект на дејството (адресат) или пасивен агенс. Пр.: *Чувствував дека околу мене сè се намалува. Така изминаа месеци и години и Бојана чувствуваше дека старее, опаѓа. Зборуваш, а не чувствуваш дека си кажал нешто. Чувствував дека ќе се налутам. Всушност чувствував дека ваквата моја двосмислена*

⁴ Кога се работи за сетилна перцепција, посоодветно би било да се употребува терминот експириенсер наместо агенс. Но во вториот случај, и во повеќето примери од нашата анализа, чувствува се употребува не со значење на сетилна перцепција, туку со значење на 'осознава', на некој вид на знаење со помал степен на извесност, па заради тоа се одлучивме да го користиме терминот агенс.

⁵ Со P означуваме предикатско-аргументска структура, оформена како декларативна дел-реченица.

констатација се вклопува во шемата на грофот и на неговото гледање на случајов. Таткото чувствуваше дека му се затвора засекогаш школката на животот и дека беше дојдено времето да ги ослободи од себе сите свои тајни...

2.2. Примери со агенс (на реченицата аргумент), различен од агенсот што чувствува сретнавме во помал број. Ова е и разбирливо, со оглед на тоа што најмногу можеме да тврдиме нешто (содржината на реченицата аргумент) за она што лично го доживуваме (чувствуваме), а не за она што го доживува (чувствува) некој друг. Кога агенсот на дејството на чувствување и агенсот на реченицата аргумент се различни, чувствува семантички се доближува до глаголот *знае*, но при тоа постои помал степен на извесност на знаењето: *Јасно чувствуваше дека Чанга стигнал до бездната на очајот*. Пр.: *А тој лежеше и чувствуваше дека таа страшна, изветвена шега се остварува. Низ тенкиот преграден ѕид Влатко чувствува дека и родителите се будни*.

2.3. Реченицата аргумент може да биде безлична (предмет на чувствувањето е некоја надворешна состојба, изразена како предикатско-аргументска структура). Пр. *Често, Марија чувствуваше дека нема воздух во собите*.

Воведувајќи реченична комплементација со сврзникот *дека*, чувствува изразува знаење со помал степен на извесност (и тоа го разликува од глаголот *знае*): *Но сето време додека го изведував овој утрински ритуал, иако те немаше пред мене, иако не ти го слушав гласот, чувствував, знаев дека постои тоа место од каде ме гледаш*. Сепак, и во овој тип на реченични конструкции, глаголот *чувствува* не го губи своето значење на сетилна перцепција, која со оглед на појавата на сврзникот *дека* во реченицата аргумент што го изразува предметот на чувствување, се осознава како факт: *Таа чувствуваше дека сега срцето посилено ѝ чука. Чувствував дека ни мрзнеше крвта*.

3. Глаголот *чувствува* воведува предметен аргумент, оформен како конкретна именка.

Од овој тип на семантичко-синтаксичка структура сретнавме малку примери. Се чувствуваат делови од сопственото тело, со дел од телото се чувствуваа нешто материјално: подлога, предмет, мирис, вкус, атмосферска појава (снег, дожд, мраз), се чувствува (дел од) туѓо човечко тело⁶.

Примери: *Ни нозе ни раце чувствувам. Под нозете го чувствував дното што не беше песочно како она на морињата, туку меко и лигаво*.

⁶ Во последниот случај, кога се чувствува дел од туѓо човечко тело, конструкцијата може да биде збогатена со дополнителна предикатско-аргументска структура воведена со сврзникот *како*: *Но чувствувам една треперлива рака како ме допира и ме залечува*. Се работи всушност за првиот модел на семантичко-синтаксичка структура, реченична комплементација воведена со сврзникот *како*, но со поинаква комуникативна хиерархија на аргументите, учесници во настанот. На преден план се истакнува делот од телото на агенсот, оној со кој се врши дејствието што е предмет на чувствување.

Годините и мачното селско минато ѝ ги замаглиле очите и затоа таа повеќе со срце го чувствува патот. Во вечерниот возду се чувствуваше лекиот, чист мирис на варено кафе. Сите уживаат во белата ваканција, а ние нити го гледаме, нити го чувствуваме снегот. Во неговата слаткост ги чувствувам поленовите зрнца. Срцето ми биеше силно и брзо. Го чувствував во сите свои дамари. ... а во ребрата го чувствува нејзиното срце – чука од некоја нејзина, за него сè уште непозната длабочина.

Во реченицата *Ги чувствуваше очите влажни и тежки од оган*, предметниот аргумент *очите* е комуникативно истакнат. Оваа реченица би можеле да ја сфатиме како прагматичка трансформа на реченицата: *Чувствуваше дека очите му се влажни и тежки од оган*, која е пример за нашиот втор модел на конструкции што ги импликува глаголот *чувствува* – на реченична комплементација со сврзникот *дека*.

Факултативно, глаголот *чувствува* покрај предметниот аргумент може да врзе и модална (начинска) реченична определба или нејзина трансформа, како што е во примерот: *Ја чувствуваше празната футрола како рана / како да е рана.*

Кога глаголот *чувствува* покрај себе врзува предметен аргумент конкретна именка, се јавува со значење на сетилна перцепција.

4. Глаголот *чувствува* се јавува со аргумент реченична трансформа (оформена како глаголска именка, апстрактна именка или придавка). При тоа, изделивме неколку типа на реченични трансформи:

4.1. Трансформа на реченична комплементација воведена со сврзникот *дека*, при што субјектот на чувствувањето може да биде идентичен со субјектот на реченицата аргумент, но и не мора.

Пр. *Чувствувам волност Пиринска Горо да викнам...* (... дека сум слободен/волен Пиринска Горо да викнам); *Во тој момент, тој чувствуваше една леснина како симнат голем товар од грбот* (... дека му е лесно како да му е симнат голем товар од грбот); *Трајанка, а и другите, чувствувајќи ја неговата слабост се ослободија* (чувствувајќи дека е слаб...); ... *му ја чувствува тагата на народот за загинает некој војвода* (чувствува дека народот е тажен за загинает некој војвода); *Толку го чувствував близок, иако отсутен, што се изненадив и јас.*

4.2. Трансформа на реченична комплементација воведена со сврзникот *дека*, со две номинализации во релација на вистинска предикација (в. Минова-Гуркова 1994: 179). Трансформата има облик: X го чувствува P како Q, при што X е предметен, персонален аргумент, а P и Q се реченичните трансформи во вид на апстрактни именки.

Пр.: *Тоа среќавање со добриот старец го чувствуваше како потреба, како свое лично задоволство* (чувствуваше дека средбата со добриот старец е негова потреба, лично задоволство); *Тоа жулкање на прстите*

*го чувствуваше како милување на својата жена (чувствуваше дека жулкањето на прстите е како милувањето на неговата жена); Човекот го чувствуваше своето умирање како растење на бршлен, како брзо и спирално обвивање околу коските во кои се топеше восок (чувствуваше дека неговото умирање е како растење на бршлен...); Празнината крај себе ја чувствуваше како отворена рана (чувствуваше дека празнината крај него е како отворена рана)*⁷.

4.3. Трансформа на реченична комплементација, воведена со сврзникот дека, која означува некоја надворешна околност, состојба.

Пр. *Гледаш со половина окце, повеќе го чувствуваш тој мир, таа чудна промена* (чувствуваш дека е мирно, дека чудно се променило).

И кај овој тип на синтаксички конструкции што ги гради глаголот *чувствува*, неговата семантика или се доближува до значењето на глаголот *знае* (*Таа чувствува закрила, охрабрување кога застанува лице в лице со него*) или има значење на сетилна перцепција (... и кришум, додека пак ја чувствуваше тежината на неговото рамо врз едната страна на лицето, му ја бараше раката; Глигор чувствува топол бран на задоволство разлеано низ телото).

Всушност, во овие два правци и се движи семантиката на глаголот *чувствува*. Од сетилно доживување до развивање на значење на осознавање со умот (поседување на знаење со помал степен на извесност)⁸. Тоа е и патот што најчесто го минуваме при осознавањето на внатрешниот и надворешниот свет: од сетилна перцепција до умствено согледување.

Како посебни ги изделивме конструкциите во кои вториот аргумент на предикатот *чувствува* го именува самото чувство (душевно и телесно) што го доживува субјектот. При тоа, тука би можеле да кажеме нешто повеќе за односот на субјектот и дејството. Глаголот *чувствува* изразува ситуација во која е вклучен експириенсер, а не агенс или актер, бидејќи експириенсерот свесно не ја иницира ситуацијата, не ја покренува по сопствена волја, туку ја доживува, некогаш и против својата волја (на пример чувството на бес, заљубеност, тага и сл.). Пр.: *Во срцето чувствуваше голема тага. Не чувствував жед. Чувствуваше умор*. Овие конструкции се многу блиски до конструкциите во кои глаголот *чувствува* се појавува со формантот *се*: *Се чувствуваше тажно. Се чувствуваше уморно*. Се работи за субјектни рефлексивни конструкции

⁷ Во примерите има и споредба, поради која се јавува *како* во релацијата на вистинска предикација.

⁸ За примарноста на осознавањето по пат на чувствување сведочи и Толковниот речник на рускиот јазик на Ожегов и Шведова (Ожегов и Шведова 1993: 769) при дефиницијата на глаголот *созерцать*: „ процес непосредственного восприятия действительности, начальная, чувственная ступень познания“.

(Митковска 2011: 35-36), со свои специфични синтаксички импликации. Субјектот од нерелексивните конструкции, како што се гледа од примерите, останува на истата позиција и во релексивната конструкција. Синтаксички различно е оформено чувството (релацијата) што се доживува. Во релексивната конструкција, субјектот како да е помалку активен одошто во нерелексивната конструкција. Во нерелексивната ситуација комуникативниот фокус е на тоа дека субјектот го доживува чувството (кое поради тоа синтаксички е во позиција на директен објект), додека во релексивната ситуација субјектот како да се доживува себеси на некаков начин (поради што и се појавува релексивната замена и називот на чувството е оформен како прилог за начин).

Последниот тип на конструкции, со втор аргумент на предикатот *чувствува* кој го именува самото чувство што го доживува субјектот сметаме дека се семантички примарни за глаголот *чувствува*. Експликацијата на содржината на предикатот кој примарно означува душевно доживување ја донесува неговиот аргумент.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Интенцијално-синтаксички речник на македонските глаголи* том VI Т-III (ред. С. Велковска). Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2001.
2. Минова-Ѓуркова, Л. 1994. *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*. Скопје: Радинг.
3. Митковска, Л. *Македонските се-конструкции и нивните еквиваленти во англискиот јазик: Когнитивна студија*. Скопје: Македонска реч.
4. Мургоски, З. 2005. *Речник на македонскиот јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
5. Ожегов, С. И. и Н. Ю. Шведова. 1993. *Толковий словарь русского языка*. Москва: Азъ (Российская академия наук, Институт русского языка, Российский фонд культуры).
6. *Толковен речник на македонскиот јазик* том VI Т-III (ред. К. Конески). Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.
7. Тополињска, З. 1995. *Македонските дијалекти во Егејска Македонија*, кн. 1, Синтакса, том I, Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
8. Чувствува. Македонски дигитален речник <http://www.makedonski.info>.
9. Grohowski, M. i dr. 1984. *Gramatyka współczesnego języka polskiego – Składnia*. Warszawa: PWN.